

صلاحیت حرفه‌ای هنرآموزان، حلقه مفقوده دیگر در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

کلیدواژه‌ها: صلاحیت حرفه‌ای هنرآموزان، شایستگی، ارزشیابی، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

اشاره

اجرای زیرنظام برنامه درسی در کنار دیگر زیرنظام‌های سند تحول بنیادین (نیروی انسانی، مدیریت و راهبری تربیتی، پژوهش و ارزشیابی، تجهیزات، فضا و منابع مالی) علاوه بر اتخاذ سیاست‌های کارآمد و اثربخش، نیازمند فراهم آوردن شرایط، امکانات و زیرساخت‌هایی است. یکی از مهم‌ترین این لوازم صلاحیت حرفه‌ای هنرآموزان است. در این مقاله قصد داریم پیرامون آسیب‌شناسی نظام آموزش و تربیت هنرآموزان در وضعیت کنونی صحبت کنیم و در نهایت پیشنهادهایی برای رفع نقص‌های آن ارائه دهیم.

مقدمه

همیشه اسناد بالادستی به‌عنوان راهنما و چراغی روشن می‌توانند وضع مطلوب را به‌خوبی نشان دهند. شاید سالیانی دور اگر از دست‌اندرکاران نظام آموزشی می‌خواستیم که مدینه فاضله مورد نظرشان را ترسیم کنند، با پاسخ‌های متفاوت و گاه متضاد روبه‌رو می‌شدیم. اما نظام رسمی آموزشی کشور، حداقل در سطوح بالایی و میانی مدیران، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش را به‌عنوان قانون اساسی درون‌سازمانی پذیرفته و موظف به اجرایی کردن آن است. در میانی نظری سند تحول بنیادین اشاره‌ای به چرخش‌های تحول‌آفرین شده است. شاید بتوان به‌نوعی شاه‌بیت همه اسناد تحولی را این چرخش‌ها دانست. چرخش‌ها سلسله‌تغییرات منظمی هستند که باید وضع موجود را به وضع مطلوب تبدیل کنند. چرخش‌های مرتبط با منابع انسانی و تربیت‌معلم عبارت‌اند از:

- از معلم به‌عنوان انتقال‌دهنده دانش، به معلم به‌عنوان مربی و اسوه تربیتی و سازمان‌دهنده فرصت‌های تربیتی متنوع برای احیا و ارتقای مراتب حیات طیبیه متربیان؛
- از معلم به‌عنوان مجری تصمیمات برنامه درسی،

به معلم تصمیم‌ساز در فرایند برنامه درسی؛
● از ارتقای خودبه‌خودی سطح حرفه‌ای مربیان به ارزیابی عملکرد و صدور درجه مربیگری براساس میزان کارآمدی و اثربخشی؛

● از فرهنگ سازمانی بسته (محصور بودن مربیان در فضای مدرسه)، به مشارکت‌جویی علمی و انتقال تجربیات در سطوح متفاوت (مدرسه، محلی و بین‌المللی)؛

● از نگاه به معلم به‌عنوان کارمند اداری، به معلم به‌عنوان شخصیت علمی و تربیتی.

بخش دوم این چرخش‌ها که وضع مطلوب را نشان می‌دهد، یادآوری می‌کند که برای تحول بنیادین و گذر از وضع موجود، باید در کنار و به موازات بقیه اجزای نظام آموزشی، نوع نگاه به معلم به‌طور جدی و عملیاتی تغییر کند. برای درک صحیح‌تر نوع تحولی که باید در تربیت و آموزش هنرآموزان اتفاق بیفتد، لازم است یک‌بار دیگر ویژگی‌های برنامه درسی قبلی و جدید شاخه فنی و حرفه‌ای را بررسی و مقایسه کنیم.

نظام آموزشی فنی و حرفه‌ای دو ساله

در نظام آموزشی قبلی مشهور بود، در شاخه فنی و حرفه‌ای می‌توان در کنار آموزش فنی و تخصصی، مطالب تئوری را بیشتر فراگرفت و در دانشگاه ادامه تحصیل داد. همچنین بر همین اساس نیز دو پست شغلی تعریف می‌شد: یکی استادکار و دیگری هنرآموز. گرچه برخی معتقد بودند و این‌گونه جالافتاده بود که هنرآموز مطالب تئوری را تدریس می‌کند و البته در این راه نیز ماهر بود و استادکار بیشتر مطالب عملی را آموزش می‌دهد، اما با نیم‌نگاهی به شرح وظایف سازمانی هنرآموز نمی‌توان این استنباط را قبول کرد. برای مثال، برخی بندهای شرح وظایف پست سازمانی هنرآموز (نسخه قبل) چنین بودند:

● اهتمام در به وجود آوردن محیطی کاملاً آموزنده و پرورش‌دهنده در کلاس و کارگاه ارائه درس‌های نظری تخصصی، کارگاهی، آزمایشگاهی و عملیات میدانی؛

● حضور به‌موقع در کلاس درس‌های نظری و کارگاهی و سعی وافر در هدر نرفتن وقت دانش‌آموزان

رشته؛

- حضور به موقع در کارگاه و همکاری با هنرآموز رشته مربوطه در فراهم سازی زمینه آموزش های عملی در کارگاه به هنرجویان؛
 - آموزش و نظارت بر رعایت اصول ایمنی، نگهداری و نحوه استفاده از وسایل و ابزار کارگاه به طریق عملی و صحیح به هنرجویان؛
 - تعمیر وسایل، ابزار و ماشین های تحت اختیار با هماهنگی هنرآموز مربوط و سرپرست بخش به منظور پیش بینی هزینه، تأمین قطعات و ...؛
 - همکاری با دیگر هنرآموزان مربوط برای نگهداری تأسیسات و تعمیر، تنظیم و راه اندازی ماشین آلات؛
 - همکاری در اداره کلاس عملی کارگاه در صورت حضور و یا عدم حضور هنرآموز مربوطه.
- با بررسی جدول درس های رشته ها در نظام دوساله

و اشتغال به تدریس موظف طبق برنامه هفتگی براساس ضوابط مصوب وزارت آموزش و پرورش ضمن رعایت کامل اصول حفاظتی و ایمنی؛

- ارائه هریک از درس های تخصصی رشته و یا تمامی آن ها حسب برنامه ریزی مدیر هنرستان و تصحیح اوراق و ارائه نمره های ارزشیابی در موعد مقرر؛
- گرچه شرح وظایف سازمانی کمی تغییر کرده، اما کلیات این امور حفظ شده است. اما با نگاه به پست سازمانی استادکار، کارهای تعمیر و نگهداری، حفاظت و ایمنی، و یا کمک هنرآموز به عهده وی محول می شد. برخی بندهای شرح وظایف پست سازمانی استادکار به شرح زیر بودند:

- تعمیر، حفظ و نگهداری وسایل، ابزار کار، ماشین آلات و سایر ادوات مربوط به انجام کارهای عملی موجود در کارگاه مطابق برنامه های درسی

درمی یابیم، سهم ساعت اختصاص یافته به درس های دارای ماهیت تئوری تخصصی (نظری) تقریباً با درس های تخصصی عملی رقابت می کرد و حتی در عمل پیشی می گرفت. برای مثال، در رشته الکترونیک طبق جدول ۱، در کل دوره هنرستان هفت درس کارگاهی در مجموع ۲۴ ساعت و هفت درس تخصصی تئوری با ۲۲ ساعت تدریس می شد (گرچه درس مبانی دیجیتال در عمل به صورت تئوری برگزار می شد و مباحث عملی آن در کتاب کارگاه الکترونیک عمومی ارائه شده بود). بنابراین اگر دقیق تر محاسبه کنیم، شش درس کارگاهی با مجموع ۲۱ ساعت در مقابل هفت درس تخصصی تئوری با مجموع ۲۵ ساعت وجود داشت. از طرف دیگر، به دلیل وجود امتحان نهایی و تب کنکور در جامعه، درس های تئوری تخصصی در کنار دیگر درس های عمومی و پایه مورد تأکید مدیران، کادر آموزشی و اداری هنرستان ها، اولیا و حتی خود هنرجویان قرار می گرفت و نظام به گونه ای بود که «مهارت گریز» بود. بنابراین هنرآموزی بیشتر مطرح بود که بیشترین قبولی را در درس های نهایی و همچنین در کنکور داشت. البته روش هایی مانند مسابقات علمی-عملی یا فعالیت هنرستان های خاص، شیب تند این رویکرد را کمتر می کرد.

شاید در سال های خیلی دور (در نظام قدیم چهارساله) تعداد استادکاران واقعی ماهر زیاد بود و هنرجویانی که به کار عملی علاقه مند بودند و یا هر دو جنبه تئوری و عملی را با هم دنبال می کردند، دچار مشکل نمی شدند. اما با توجه به کمبود نیروی استادکار و رویکرد کلی جامعه و هنرجویان برای ورود به دانشگاه عملاً نیاز به هنرآموز دارای تخصص و تسلط بر مباحث عملی کمتر به چشم می آمد.

آموزش مبتنی بر شایستگی

نظام جدید آموزشی در شاخه فنی و حرفه ای، علاوه بر تغییر ساختاری و شکلی و تبدیل شدن به دوره سه ساله، تغییر ماهیتی و محتوایی نیز داشت. مطابق مفاد زیر نظام برنامه درسی ملی، کسب شایستگی های چهارگانه محوری غیرفنی دنیای کار، پایه فنی مورد نیاز کار حرفه ها و شغل ها، فناوری اطلاعات و ارتباطات، و در نهایت یادگیری مادام العمر فنی و حرفه ای در حوزه تربیت و یادگیری کاروفناوری است. از این منظر برنامه درسی با رویکرد آموزش مبتنی بر شایستگی در شاخه فنی و حرفه ای کلید زده شد. یکی از ساده ترین تعریف های شایستگی، انجام کار مطابق استاندارد است. از مؤلفه های مهم این نوع آموزش تلفیق دانش، مهارت و نگرش در کنار تلفیق شایستگی هاست. باید یادگیری از طریق جذب دانش و کاربرد آن (انجام دادن) به شایستگی تبدیل شود و این چرخه ادامه یابد تا در محیط واقعی کار، یادگیری مادام العمر حاصل شود. زمانی هنرجو می تواند از آزمون (بخوانید ارزشیابی) شایستگی سرلند بیرون آید که اجزای نظام آموزشی، از جمله هنرآموز، بتوانند شرایط کسب شایستگی ها یا استانداردهای تعریف شده بازار کار را به خوبی فراهم کنند. به عبارت دیگر، انتظار می رود هنرآموزی که خود به شایستگی رسیده است، زمینه کسب شایستگی ها را برای هنرجو فراهم کند و ارزشیابی مبتنی بر شایستگی و تأیید آن را برعهده گیرد.

هنرآموز برای تدریس درس های تخصصی شاخه فنی و حرفه ای در نظام جدید حداقل باید سه مهارت داشته باشد:

۱. روش تدریس فعال و خلاق و آداب کلاس داری؛
 ۲. مهارت های تخصصی فنی متناسب با بازار کار؛
 ۳. شایستگی های غیرفنی.
- اولی را به حکم معلم بودن با بقیه همکاران مشترک

جدول ۱. درس های تخصصی نظام دوساله رشته الکترونیک- زمینه صنعت^(۱)

سال	ساعت		نام درس	سال	ساعت		نام درس
	نظری	عملی			نظری	عملی	
سوم	۴		مدارهای الکتریکی ۱	دوم	۴		مبانی برق
سوم	۴		الکترونیک عمومی ۲	دوم	۲		اصول اندازه گیری الکتریکی
سوم	۳		مبانی مخابرات و رادیو	دوم	۲		الکترونیک عمومی ۱
سوم	۳	۱	مبانی دیجیتال	دوم	۲		کارگاه مقدماتی مکانیک
سوم	۵	۱	کارگاه الکترونیک عمومی	دوم	۳		کارگاه سیم کشی ۱
سوم	۵	۱	آزمایشگاه مبانی مخابرات و رادیو	دوم	۳		کارگاه الکترونیک مقدماتی
				دوم	۳		آزمایشگاه اندازه گیری الکتریکی
۲۴	جمع کل ساعت عملی			۲۲	جمع کل ساعت نظری		

در وضعیت کنونی، دوره‌های آموزشی هنرآموزان به سه دسته قبل از خدمت، تأمین مدرسی و ضمن خدمت تقسیم می‌شوند.

عنوان کارگاهی (شایستگی فنی) جمعاً ۴۸ ساعت به همراه یک عنوان کارگاهی (شایستگی‌های غیرفنی) گنجانده شده است.^۲ از طرف دیگر، هیچ مصوبه‌ای مبنی بر وجود درس‌های نهایی یا تعیین درس‌های کنکوری وجود ندارد. لذا هنرجویان تاکنون استرس نداشته‌اند و به درس‌های غیرتخصصی کمتر توجه داشته‌اند. بنابراین در مقام مقایسه با نظام قبلی، همه انتظار دارند خروجی هنرستان فردی صاحب صلاحیت و دارای شایستگی‌های متفاوت و هماهنگ باشد. از این رو مسئولیت هنرآموز در چنین نظامی دوچندان است.

است، دومی فلسفه وجودی هنرآموز رشته تخصصی است و آخری نیز با توجه به رویکرد نظام جدید و هدف غایی این آموزش‌ها و تلفیق شایستگی‌ها ضروری است. تأکید می‌شود که شایستگی‌های غیرفنی را هنرآموز تدریس کند و البته کارگاهی برگزار شود، نه دبیر درس‌های عمومی و غیرمرتبط عهده‌دار آن باشد. چرا که این شایستگی‌ها در زمان انجام شایستگی‌های فنی ظاهر می‌شوند و اثر خود را برجای می‌گذارند. ابراهیم آزاد، در مقاله «آموزش براساس شایستگی» می‌گوید: «شواهد پژوهشی نشان می‌دهند، ۸۰ درصد موفقیت تکنسین‌ها در کار به این شایستگی‌ها وابسته بوده است.»^۲

اگر نگاهی به جدول درس‌های نظام جدید در شاخه فنی و حرفه‌ای بیندازیم، به این نتیجه خواهیم رسید که ارتقای مهارت هنرآموز امری ضروری و حیاتی است. همان‌طور که در نمودار ۱ نشان داده شده است، در قریب به اتفاق رشته‌های شاخه فنی و حرفه‌ای شش

جدول ۲. شایستگی فنی و غیرفنی رشته‌های شاخه فنی و حرفه‌ای

دامنه محتوایی	نام درس	ساعت/ واحد	پایه	نام درس	ساعت/ واحد	پایه
شایستگی‌های غیرفنی	الزامات محیط کار	۲	۱۰	اخلاق حرفه‌ای	۲	۱۲
	کاربرد فناوری‌های نوین / مدیریت تولید (انتخابی سازمان پژوهش)	۲	۱۱	کارگاه نوآوری و کارآفرینی	۳	۱۱
شایستگی‌های فنی	کارگاه ۱	۸	۱۰	کارگاه ۴	۸	۱۱
	کارگاه ۲	۸	۱۰	کارگاه ۵	۸	۱۲
	کارگاه ۳	۸	۱۱	کارگاه ۶	۸	۱۲
	درس مشترک گروه	۴	۱۰	دانش فنی پایه	۳	۱۰
				دانش فنی تخصصی	۴	۱۲
جمع کل ساعت با ماهیت تئوری		۱۳		جمع کل ساعت با ماهیت عملی	۵۲	

نظام صلاحیت حرفه‌ای

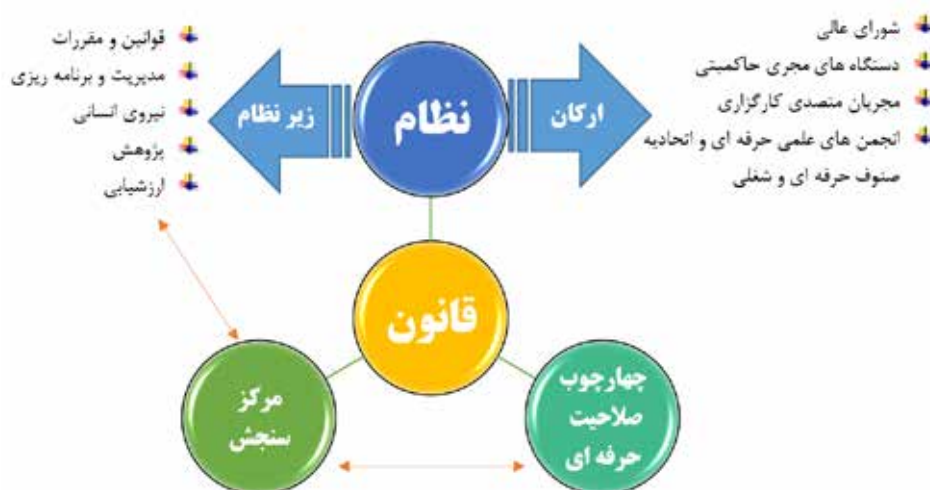
یکی از نقطه‌نظرات مشترک صاحب‌نظران در زمینه آسیب‌شناسی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، نبود چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی و لزوم تشکیل نهاد ملی سیاست‌گذار و مدیریت هماهنگ در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای است. این نکته در قانون برنامه‌های پنج‌ساله توسعه کشور به صراحت نمود داشت.^۴ با توجه به اهمیت موضوع، قانون نظام جامع آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.^۵ از یک منظر می‌توان مطابق نمودار ۱، این قانون را دارای سه بخش اساسی و مهم دانست:

۱. نظام آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی

(نظام)؛

۲. چارچوب صلاحیت حرفه‌ای و مهارتی؛
۳. مرکز سنجش.

فارغ از مقایسه اصول چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای موجود در دنیا، هم‌اکنون این اصول قانونی در کشور تصویب و مرجع تصمیم‌گیری است. ادبیات قانون هم‌خوانی بسیار نزدیکی با اصول آموزش مبتنی بر شایستگی طراحی شده در شاخه فنی و حرفه‌ای دارد و مشخص است، این اصول به‌درستی انتخاب و تدوین شده‌اند و نیاز ضروری برای درست اجرا شدن دارند.

نمودار ۱. قانون نظام جامع آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی

دانشگاه یا هنرستان؛
۲. دوره‌های تأمین مدرس برای کتاب‌های
نونگاشت یا تغییر یافته؛

۳. دوره‌های دانش‌افزایی (ضمن خدمت).
اگر استعدادهای جدید که در غالب ماده ۲۸
اساس‌نامه دانشگاه فرهنگیان را مستثنا کنیم،
می‌توان دانشگاه شهید رجایی را مدل مناسبی برای
پرورش هنرآموز خبره در نظر گرفت. در این دانشگاه،
با وجود تلاش‌های بسیار در دهه قبل و پیشرفت‌های
زیاد آن، متأسفانه در زمینه فنی‌حرفه‌ای برای
پرورش هنرآموز خبره موفق نبوده و نگاه دانشگاهی
بر نگاه مهارت‌آموزی غالب است. گرچه دوره تمرین
معلمی اگر به موقع و به درستی انجام شود، تا حدی
می‌تواند نقص‌های دید دانشجو-معلم را به هنرستان
تغییر دهد و او را با فضای واقعی تدریس تا حدی
آشنا کند. در این صورت با کمی اغماض می‌توان
تأیید کرد که از سه مهارت مورد نیاز هنرآموز (که
در بخش آموزش مبتنی بر شایستگی به آن‌ها اشاره
شد)، فقط اولین آن تحصیل شده است.

باید پذیرفت که دانشجو-معلم اگر خود را به دانش،
بینش و مهارت مجهز نکنند، در اولین روز حضور در
کلاس تازه مشق معلمی خواهد کرد و در کارگاه
عملی تازه مطالبی را خواهد آموخت که تجربه اول
اوست. با توجه به چارچوب صلاحیت حرفه‌ای که
بحث شد، این هنرآموز صلاحیت آموزش به هنرجو
را ندارد! از طرف دیگر، با توجه به رویکرد تحولی
شاخه فنی‌حرفه‌ای، جای مباحث آموزش مبتنی
بر شایستگی و نحوه تدریس‌های مرتبط با آن در
سرفصل‌های آموزشی درس‌های تربیتی دانشجو-

نگارنده باور دارد، هنرآموزی که می‌خواهد یک
استاندارد آموزشی را در سطح مشخصی تدریس
کند، لاجرم باید مدرک (یا گواهینامه) هم‌سطح و
بالتر در آن زمینه را داشته باشد. ذکر این نکته خالی
از لطف نیست که قانون‌گذار در آموزش رسمی، اتمام
موفقیت‌آمیز هر سطح را به همراه تجربه‌های واقعی
دنیای کار، مجوز رفتن به سطح بعدی آموزش‌ها
می‌داند.^۶ به عبارت دیگر، فرد زمانی صلاحیت ورود
به سطح بعدی مهارت را دارد که حتماً در کنار دوره
آموزشی، در محیط واقعی نیز کسب تجربه کند (فارغ
از مباحث استانداردهای آموزشی، فضا، تجهیزات و ...
که طبق قانون در جای خود بحث فراوانی لازم دارد).
از آنجا که عموم هنرآموزان مدرس در هنرستان‌ها
دارای مدرک دانشگاهی هستند و از مسیر آموزش
رسمی به این راه گام می‌نهند، باید این قاعده نیز
برای آنان متصور شود. لازم به ذکر است، پس از
اتمام دوره آموزش، باید از سوی طرف مستقل
سومی (مرکز سنجش) ارزشیابی صورت پذیرد.

به‌طور خلاصه باید بیان داشت، نظام صلاحیت
حرفه‌ای موجب تضمین کیفیت آموزش می‌شود،
پاسخ‌گویی و ارزیابی را شفاف می‌کند، نظام استخدام
و استانداردها را هماهنگ و آسان می‌سازد، موجب
رتبه‌بندی مؤسسه‌های آموزشی از طریق مقایسه
صلاحیت‌ها می‌شود، و ...^۷

دوره‌های مهارت‌افزایی هنرآموزان

در وضعیت کنونی به‌طور عموم می‌توان دوره‌های
آموزشی هنرآموزان را به سه دسته کلی تقسیم کرد:
۱. دوره آموزشی قبل از خدمت در دوران تحصیل

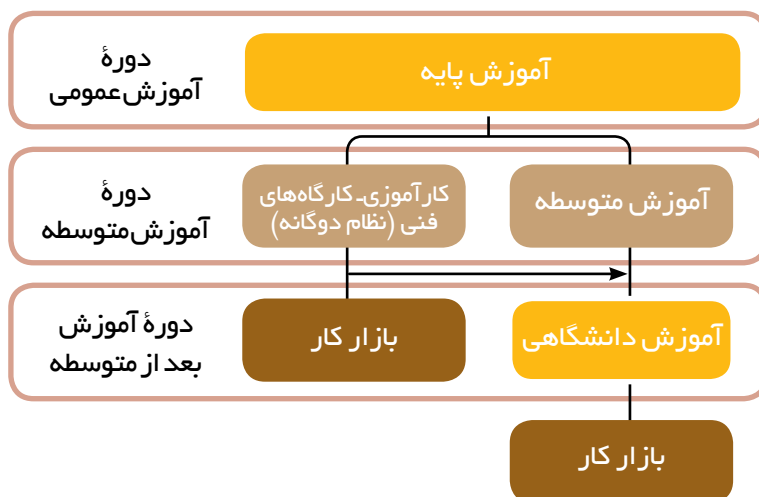
معلمان و هنرآموزان جدیدالاستخدام خالی است.

براساس پژوهشی که بانک جهانی در سال ۲۰۰۶ منتشر کرده است، ساختار نظام آموزش و تربیت رسمی فنی و حرفه‌ای بین کشورهای جهان از شش مدل تبعیت می‌کند (آمریکای شمالی، آلمانی، ژاپنی، فرانسوی، آمریکای جنوبی و استرالیا). نظام آموزشی کشور جمهوری اسلامی ایران از این منظر به کشور فرانسه نزدیک‌تر است^۲ (نمودار ۲). در عمل آموزش فنی و حرفه‌ای در ایران مبتنی بر مدرسه یا مرکز آموزشی است. با قبول درستی این روش، نوع نگاه به هنرآموز تغییر می‌یابد. هنرآموز باید توجیه شود که ضروری است، خود به شایستگی برسد تا بتواند زمینه کسب شایستگی را در هنرجو فراهم سازد، همچنین نظام آموزشی باید بپذیرد که هنرآموز را طبق استانداردهای بازار کار تربیت کند، و یا باید ساختار آموزش دوگانه را به صورت عملیاتی و صحیح آن اجرا کرد که در این صورت باید همه لوازم آن را فراهم ساخت.

احد نویدی و علی اصغر خلاق معتقدند^۳: تأسیس شاخه کاردانش قرار بود نسخه شفابخش ارتباط منطقی میان بازار کار و مراکز آموزش باشد که تجارب سالیان گذشته نشان می‌دهد، آرزوی مسئولان نظام آموزشی به واقعیت نییسته و نظام آموزشی همچنان با مشکلات اساسی مواجه است. شاید بتوان در مقاله‌ای دیگر نقش ساختار دو شاخه موازی فنی و حرفه‌ای و کاردانش را از منظرها و شاخص‌های متفاوت، از جمله تأمین هنرآموز ماهر نیز بررسی کرد که فعلاً به آن نمی‌پردازیم.

از عوامل کاهش کیفیت برگزاری دوره‌های آموزشی هنرآموزان به طور خلاصه می‌توان به عوامل زیر اشاره کرد:

۱. صادر نشدن مجوز توسط مراجع ذیصلاح، به علت اشراف نداشتن به اهمیت موضوع یا ناتوانی در تأمین و تخصیص اعتبارات مورد نیاز یا کم بودن مخاطبان؛
 ۲. کاهش ساعت دوره، کاهش تعداد شرکت‌کنندگان، کاهش وسایل و تجهیزات و پشتیبانی؛
 ۳. کاهش انگیزه هنرآموزان برای حضور در دوره‌های آموزشی، به دلایل فقدان همکاری در صدور حکم مأموریت و پرداخت هزینه‌های مربوطه؛
 ۴. نداشتن حساسیت و دقت لازم در انتخاب هنرآموزان تأمین مدرس و برگزاری بی کیفیت دوره‌های استانی توسط مدرس دوره‌دیده؛
 ۵. برگزاری دوره در زمان و مکان نامناسب؛
 ۶. به کار نرفتن هنرآموز آموزش دیده در همان رشته، به دلیل نداشتن نگاه سیستمی و هماهنگ؛
 ۷. تسلط نداشتن مدرس اصلی روی مباحث تخصصی و فنی؛
 ۸. برگزاری دوره‌های عملی تخصصی در رشته‌های خاص به صورت مجازی و الکترونیکی؛
 ۹. نگاه خودآموز به هنرآموز و انتظار مهارت‌افزایی بدون آموزش از او.
- ورود دانشجو-معلمان از سال‌های ابتدایی دانشجویی به عنوان همکار و نیروی کمکی هنرآموزان خیره در هنرستان‌ها می‌تواند بسیاری از مسائل و

نمودار ۲. نظام فرانسوی آموزش و مهارت‌آموزی

پی‌نوشت

۱. برگرفته از مصوبه ۸۴۶ شورای عالی آموزش و پرورش. درس‌های «رسم فنی» و «مبانی کاربرد رایانه» درس‌های مشترک محسوب می‌شدند و در این جدول ذکر نشده‌اند.
۲. رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کار دانش، ویژه‌نامه شهریور ۱۳۹۵.
۳. برگرفته از مصوبه ۹۲۶ شورای عالی آموزش و پرورش. درس‌های «دانش فنی پایه و تخصصی» و درس‌های غیرفنی غیر از کارگاه نوآوری و کارآفرینی، با ماهیت تئوری محسوب شده‌اند. همچنین درس مشترک گروه، به دلیل مشترک بودن بین همه رشته‌های موجود در گروه، برای درس‌های تخصصی رشته محاسبه نشده است.
۴. تبصره ۲۴ برنامه اول توسعه، ماده ۱۵۱ برنامه سوم توسعه، ماده ۵۵ برنامه چهارم توسعه و بندهای د و ه ماده ۲۱ برنامه پنجم توسعه.
۵. قانون نظام جامع آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی در مورخ ۹۶/۰۸/۲۴ به تصویب مجلس شورای اسلامی و در تاریخ ۹۶/۰۹/۰۸ به تأیید شورای نگهبان و طی نامه شماره ۲۸/۷۸۹۵۶ مورخ ۹۶/۰۹/۱۹ توسط رئیس مجلس به رئیس‌جمهور ابلاغ گردیده است.
۶. همان، بند ۸ ماده ۲.
۷. آزاد، ابراهیم و محمدعلی، محبوبه (۱۳۹۶). بررسی چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ۱۰ کشور منتخب و مقایسه آن با ایران. دفتر مطالعات اجتماعی سازمان پژوهش‌های مجلس. بهمن‌ماه.
۸. اسماعیلی، مهدی و محمدعلی، محبوبه (۱۳۹۲). بررسی شاخص‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای. دفتر مطالعات اجتماعی سازمان پژوهش‌های مجلس. اردیبهشت‌ماه.
۹. موانع توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در دوره متوسطه، هشتمین همایش ملی آموزش، خرداد ۱۳۹۵.

نهایت هنرستانی پویا، فعال، شاداب و سرزنده را پدید می‌آورد.

تنگناهای اجرایی و چالش تضمین کیفیت

سازمان پژوهش و به‌ویژه «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش»، به‌عنوان متولی کتاب‌های نونگاشت، درخواست‌کننده برگزاری دوره‌های تأمین مدرس است. در برگزاری چنین دوره‌هایی چند مشکل وجود دارد: اول آنکه مرکز برنامه‌ریزی نیروی انسانی و فناوری اطلاعات باید به این لزوم برسد و مجوز را صادر کند. در این زمینه شاید مرکز با توجه به مواردی چون اطلاع نداشتن از اهمیت موضوع یا ناتوانی در تأمین و تخصیص اعتبارات مورد نیاز، مجوز را صادر نکند. با فرض صدور مجوز، در بسیاری از اوقات اعتبار

مشکلات تخصصی هنرآموزان آینده را مرتفع سازد. پرورش دوساله فردی که دارای مدرک کاردانی پیوسته رشته‌های شاخه فنی و حرفه‌ای است، برای تدریس در هنرستان‌ها و ملاک قرار دادن سابقه کار عملی فرد در گزینش و استخدام نیز می‌تواند تا حدودی مشکلات بی‌مهارتی اولیه را مرتفع سازد.

چنانچه هنرآموز سطوح صلاحیت حرفه‌ای را طی کند و بر مباحث تخصصی فنی و غیرفنی متناسب با بازار واقعی کار تسلط کامل پیدا کند، با توجه به برنامه‌های گوناگون کارآفرینی، آموزش همراه با تولید، تعاونی‌ها و ... می‌توان زمینه تأمین معاش حلال را برای هنرجویان و آمادگی آنان را برای ورود به بازار کار فراهم کرد. در عین اینکه تا اندازه‌ای مشکلات مالی هنرستان را مرتفع می‌سازد، انگیزه‌ای برای هنرآموزان و مجریان برنامه‌ها می‌شود، و در

با استان مربوطه به دلایل پیش گفته از انجام آن سرباز می‌زند، و یا اینکه هنرآموز شرکت‌کننده در دوره تأمین مدرس با آن کیفیت لازم دوره استانی را برگزار نمی‌کند. برنامه‌ریزی صحیح ایجاب می‌کند، همه هنرآموزان مرتبط با رشته تا قبل از شروع سال تحصیلی دوره‌های مربوطه را بگذرانند. اما با وجود برگزاری دوره‌های آموزشی محدود با این همه مشکلات شاهد آن هستیم که به دلایل متفاوت (فقدان نگاه سیستمی و هماهنگ) هنرآموز معرفی شده و دوره‌دیده در رشته و درسی مغایر به کار گرفته می‌شود.

یکی دیگر از آسیب‌های برگزاری دوره‌های ضمن خدمت تسلط کافی و مناسب نداشتن مدرس روی مباحث و مطالب است که سبب بی‌انگیزگی و احساس اتلاف وقت در همکاران می‌شود. از دلایل دیگر کیفیت پایین دوره‌های آموزشی هنرآموزان رویکرد مجازی و الکترونیکی برگزار کردن درس‌های تخصصی شاخه فنی و حرفه‌ای است. گرچه در برخی از رشته‌ها، مانند شبکه و نرم‌افزار رایانه‌ای، این روش پاسخ‌گو و حتی مؤثرتر است، اما در بسیاری از رشته‌ها به‌ویژه در زمینه صنعت مضر است.

نتیجه

اگر بخواهیم از وضع موجود به وضع مطلوب برسیم، ریشه بسیاری از مشکلات اقتصادی خشکانده شود و روحیه کار و کارآفرینی، تولید ملی و کارگر ایرانی در کشور قرب پیدا کند، باید کیفیت نظام آموزش فنی و حرفه‌ای در کنار کمیت آن افزایش یابد و در پی آن تب کنکور و دانش‌گرایی کمی آرام گیرد. آن‌گاه خانواده‌ها به هنرستان‌ها رغبت پیدا می‌کنند. کمالاتی که همین امروز در هنرستان‌های خاص که کیفیت به زعم خود ذی‌نفعان بالاست، برای پذیرش دانش‌آموزان بسیار مستعد قبل از خردادماه صف وجود دارد. هم‌اکنون در مرحله اجرا هستیم و باید همه زیرنظام‌ها به‌صورت منسجم، به‌هم پیوسته و منظم شکل گیرند تا به هدف غایی و نهایی ترسیم شده در اسناد بالادستی برسیم. در غیر این صورت باید منتظر خبرهای نگران‌کننده‌ای از اجرای نظام جدید آموزشی مبتنی بر شایستگی باشیم و پیش‌بینی کنیم که هنوز به بلوغ نرسیده، دوران افول خود را طی کند.

لازم برای تأمین تجهیزات، قطعات، مواد مصرفی، پشتیبانی و ... دوره‌ها به‌صورت مناسب فراهم نمی‌شود. بنابراین برای آنکه عطا را به لقای دوره نبخشند، یا باید از کیفیت کار کم شود یا از تعداد شرکت‌کنندگان و یا از ساعت آموزشی دوره، که معمولاً هرسه باهم اتفاق می‌افتد.

با فرض تخصیص اعتبار مناسب نوبت به انتخاب هنرآموز مربوطه می‌رسد و در اینجا معمولاً سلیقه‌ای عمل می‌شود و برخی افراد دعوت‌شده به دوره صلاحیت لازم را ندارد. همچنین، با توجه به کمی و کاستی‌ها در استان‌ها و صادر نشدن حکم مأموریت و حتی پرداخت وجه ایاب و ذهاب هنرآموزان، انگیزه لازم برای حضور در دوره‌ها کاهش می‌یابد. مقرر است پس از پایان دوره، فرد به‌عنوان مدرس در استان و منطقه خود حاضر شود و برای بقیه همکاران خود دوره ضمن خدمت برگزار کند که

منابع

۱. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، آذرماه ۱۳۹۰.
۲. برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۱.
۳. مبانی نظری تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، آذرماه ۱۳۹۰.
۴. قانون نظام جامع آموزش و تربیت فنی، حرفه‌ای و مهارتی، مصوب مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۶.
۵. فرم‌های توسعه منابع انسانی
۶. مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش ویژه مدارس - تابستان ۹۲
۷. مجموعه مقالات هشتمین همایش ملی آموزش
۸. مقالات مرتبط مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
۹. ویژه‌نامه‌های رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کار دانش